

Tom side

RØDE FANE

TIDSSKRIFT FOR KOMMUNISTISK TEORI OG DEBATT

Redaktør og ansvarlig utgiver: Knut Johansen

Redaksjon: RØDE FANE, Forlaget Oktober,

boks 6875, St. Olavspl., Oslo 1

Distribusjon: RØDE FANE, boks 2046, Grünerløkka,

Postgiro: 2 20 84 78

Abonnement: 100 kr. (8 nr.)

Trykt i offset hos A/S Duplotrykk

UTGITT AV AKP(m-l) NR. 5/6 1978 — 7. ARG.

INNHold:

side

FRA REDAKSJONEN: RØDE FANES FRAMTID	2
KAMPUCHEAS ØKONOMI	3
Kollektivistisk sosialisme: Eiendom til	
produksjonsmidlene og organisering av produksjon	6
Den pengeløse økonomien	16
Organisasjon, sjølforsyning og fruktbarhet	25
PÅL STEIGAN OM BRUDET KINA—ALBANIA	39
TEMA: LITTERATUR	52
FRA REDAKSJONEN: BØHLER OG YTRINGSFRIHETEN	53
OM PARTILITTERATUREN	57
RØDE FANES LYRIKKPANEL	62
FIRE DIKT	78
TO POETER — TO VEIER	83
MARXISMENS KLASSIKERE OM LITTERATUR	88
KLASSEANALYSE PÅ LANDSBYGDA	101
LAGERLISTE OVER GAMLE ÅRGANGER AV RØDE FANE	110
SPRÅKDEBATT	111
Er målkamp blåkorsverksemd? — Olaus svarar KG	112
Er striden for norsk mål avlegs? — Svar til KG frå målaktivistar	118
KVINNEN OG ÅKERBRUKETS ROLLE UNDER	
URKOMMUNISMEN — Gråtopp har revidert Engels.	131
EN FORELØPIG KOMMENTAR OM URKOMMUNISMEN	
— Svar fra H. Gråtopp	142

ISBN-82-7094-2251

FRA REDAKSJONEN: RØDE FANES FRAMTID

Vi har nok en årgang av Røde Fane bak oss, det er ikke meningen å komme med de store og omfattende oppsummeringer, men det kan være på sin plass med en liten kommentar på reaksjoner vi har fått fra leserne og si litt om hvordan vi tenker oss framtida.

AKP(m-l) trenger utvilsomt et teoretisk tidsskrift, et blad som kan gå dypere i analysene, utvikle stoff mer teoretisk enn dagsavisen Klassekampen. Partiet trenger også et forum for polemikk og debatt. Dette med fraværet av kamp og debatt i bladet har vært en viktig mangel ved Røde Fane, noe våre lesere heller ikke har unnlatt å påpeke. Vi vil i neste årgang ta en del tiltak for å legge om bladet, for å rette opp det som vi oppfatter som de viktigste svakhetene i dag. Det går først og fremst på innrettinga på stoffet. Vi vil prøve å komme bort fra de omfattende og tunge temaartiklene og heller prøve å få mer aktuell debatt og polemikk inn i spaltene. For å få til en lettere presentasjon, trur vi at det er nødvendig å forandre formatet. Vi vil likevel fortsette å ha et hovedtema i hvert nummer. Målet blir å komme ut oftere, men vi vil foreløpig ikke binde oss til et fast antall i året. Vi tar sikte på 8 nummer neste år, uansett om vi ikke skulle få til så mange nummer vil abonnementsprisen på 100 kroner dekke betalinga for 8 nummer selv om det går inn i neste årgang.

En forutsetning for at vi skal kunne utvikle bladet er at vi har en stabil økonomi — for et tidsskrift betyr det en stabil kjerne av abonnenter. Det er derfor svært viktig at alle abonnenter fornyer raskt når de om kort tid får regninga i posten. De som ikke ennå abonnerer bør overveie alvorlig om ikke tida er inne. Folk som på grunn av sommel har latt abonnementet gå ut, bør ta seg sammen.

Vi håper at svært mange i det nye året vil bidra med kritikk, forslag til artikler og temaer — og ikke minst debattinnlegg.

Redaksjonen

KAMPUCHEAS ØKONOMI

Denne artikkelen om Kampuchéas økonomi bygger på referater fra AKP(m-l)s delegasjon i landet høsten 1978. Etter en kort innledning tar artikkelforfatteren opp de særegne ved den pengeløse økonomien i Kampuchea. Den historiske bakgrunnen for den raske kollektiviseringa, organiseringa av jordbruket, varedistribusjonen og den begrensede industriproduksjonen blir drøfta. Det understrekes at det må nytenkning til for å forstå Kampuchéas økonomi for de som hittil har ment at marxismens klassikere har forklart oss det som er verdt å vite om om sosialistisk økonomi.

KAMPUCHEAS ØKONOMI

En ufullstendig innføring

Kampuchear økonomi har vakt nysgjerrighet og undring i den marxist-leninistiske bevegelsen i vesten. De fleste har nå oppfatta at i Demokratisk Kampuchea finnes det ikke penger. Vanligvis tolkes de marxistiske klassikerne sånn at det er nødvendig å fortsatt bruke penger, handel og lønn under sosialismen. Avskaffing av penger har blitt rekna som noe som først er mulig i det fullt utvikla kommunistiske samfunnet. Kampuchea gjør ikke krav på å være noe mer enn et lite utvikla sosialistisk land i den 3. verden. Er det altså marxismen eller Kampuchea som det er noe gærent med?

Jeg har den oppfatninga at det ikke nødvendigvis behøver å være noen av delene. Derimot er diskusjonen om Kampuchear økonomi i utlandet ikke så god. Den er prega av at de konkrete kunnskapene om åssen det økonomiske systemet i landet fungerer er ganske små. Derfor er debatten lite utvikla, går ikke i dybden og stiller ofte feilaktige spørsmål.

Våren og høsten 1978 har jeg hatt høve til flere grundige samtaler med kamerater fra Norge og fra andre land som har besøkt Kampuchea. Jeg har kunnet stille mange spørsmål og også gått gjennom omfattende private notater. Jeg har gått gjennom beretninger fra besøk på bedrifter, jordbrukskooperativer og skoler. Jeg har lest intervjuer med arbeidere og bønder som fortalte om åssen de fikk nødvendighetsartikler, og fått gjenfortalt diskusjoner om det økonomiske systemet med ledende partikadre i Kampuchea. Gjennom dette har jeg fått en oversikt over åssen det økonomiske systemet fungerer både i trekk og mer detaljert på noen enkeltområder.

Jeg skal ikke påstå at jeg på grunnlag av dette har en fullstendig og helt riktig forståelse av den kampuchear økonomien. Det er mange opplysninger jeg mangler, og sikkert også en del saker jeg feiltolker. Dette til tross for at det kampuchear vertskapet er svært åpent og svært villig til å gi informasjon. Men de jeg har snakka med har besøkt landet kort. Landet og produksjonen er i

tillegg svært forskjellig fra det vi nordmenn er vant med. Det er mange ting gjestene ikke har nådd å se, og ofte var det også vanskelig å finne de riktige spørsmåla. Likevel har jeg på grunnlag av dette materialet mye mer kunnskap enn det store flertallet av de som i utlandet har skrivi og diskutert om den kampucheanske økonomien.

I denne artikkelen kommer et grovt riss av det som jeg oppfatter som det viktigste i det nye sosialistiske Kampuchear system. Jeg skal også forklare hvorfor jeg tror denne økonomien faktisk kan fungere — ja, fungere svært godt — under de særegne forholda som defineres av landets produktivkrefter, klima og nyere politiske historie. Kanskje er noen av svarene mine feilaktige, og en del spørsmålsteget lar jeg også bli stående. Men jeg har nok konkrete opplysninger til at det i alle fall kan starte tankevirksomheten blant annet hos folk som behersker den marxistiske økonomien bedre enn jeg. Spørsmål og innlegg fra flere kan da kanskje hjelpe oss til å forstå fenomenet bedre. Mer kunnskap om Kampuchea håper jeg også vil bidra til å øke respekten for folket der og dets kommunistiske parti — et parti som våger å prøve dristige og nyskapende løsninger i kampen for et fritt og rikt liv for de arbeidende massene. Kampuchea er i krig med en overmektig fiende. Kampuchea trenger forståelse, vennskap og respekt.

Jeg takker den norske delegasjonen leda av Pål Steigan og andre kamerater som har hjulpet meg med materiale. Slutningene er mine egne, og det som er feilaktig her må sjølsagt ikke belastes dem.

Pål Steigan og Pol Pot.

«KOLLEKTIVISTISK SOSIALISME»:

Eiendom til produksjonsmidler og organisering av produksjon

Fabrikkene og de store gummiplantasjene i Kampuchea er statseid.

Alle fabrikker + jernbanen, statsadministrasjonen og skolene driver samtidig en del jordbruksproduksjon og er praktisk talt sjølberga om jeg har forstått det riktig. Hæren driver også med matproduksjon, men kan vel neppe være sjølberga, spesielt nå som det fører forsvarskrig mot Vietnam. Unntatt fra matproduksjonen er arbeiderne på de store gummiplantasjene (mange ti-tusener) og vel også de mange tusen arbeiderne som jobber med fabrikkproduksjon i samband med gummiplantasjene (men dette spurte ingen detaljert nok om, så det er mulig de også driver matproduksjon).

Både ledelse av produksjon og fordeling av produktene organiseres av fagforeningene (mer om det siste seinere). Arbeiderne som er organisert i fagforeningene er samtidig bedriftenes administrasjon.

Ingen spurte konkret om proletariats størrelse, men det kan *høyden* dreie seg om noen få hundretusener.

Det store flertallet av Kampuchear arbeidende masser er bønder.

Praktisk talt 100 prosent av jorda i Kampuchea er kollektivisert. Jorda eies av kollektivene, som også eier mindre verksteder og noe jordbruksmaskineri, samt mindre kanaler innfor enkeltkollektiver. De svære kanalanlegga eies av statsorganer på høyere nivå.

Som på fabrikken organiseres både produksjon og distribusjon av bondekollektivene sjøl. Bøndene har ingen privateide jordlapper, men kan holde noen husdyr og dyrke matvarer rundt husene til bruk i egne måltider (det finnes, som vi seinere skal vise, ingen markeder. I prinsippet er det altså ikke snakk om egen produksjon for salg eller bytte, bare for forbruk).

Store felles arbeidsprosjekter av typen felles kanalanlegg for store områder utføres i stor grad av den ugifte ungdommen, organisert i arbeidslag. Så vidt jeg forstår har disse arbeidslaga egne jorder i kollektivene som de dyrker slik at de blir sjølforsynt med medbragt mat når de jobber på de store anlegga.

Hele samfunnet er gjennomorganisert. Grunnenheten er kollektivet — jordbrukskollektivet, fagforeninga.

KAMPUCHEAS ØKONOMI

Jordbrukskollektivene er den viktigste grunnorganiseringa i Kampuchea. Det som forbauser mange er at hele landet er kollektivisert bare 3½ år etter frigjøringa.

Kollektivet tar seg av organisasjon av produksjon, distribusjon, helse, kulturaktiviteter, løsning av motsigelser mellom medlemmene, evt. også korrigerering av forbrytelser gjennom kritikk og kollektiv kontroll. Dette er det bildet de kampucheanske lederne sjøl gir av samfunnet sitt, og det svarer til det inntrykket en utlending får på en rask reise rundt i landet.

Kampucheanerne kaller også noen ganger systemet sitt for kollektivistisk sosialisme. Begrepet virker ganske presist, for den meget sterke organisasjonsgraden er uten tvil et særtrekk i kampucheansk sosialisme i forhold til alle andre sosialistiske

statssystemer som har eksistert til nå. Det er svært interessant å studere nærmere åssen dette fungerer i praksis — mitt inntrykk er at det bygger på hyppige almannamøter, noen ganger ukentlige og noen ganger til og med oftere. Men dette faller utafor ramma av denne artikkelen. Det som er viktig her, er å framheve hvilken betydning den fullstendige organiseringa av de arbeidende massene i kollektiver har for økonomien.

HVORFOR RASK KOLLEKTIVISERING?

De som jeg har intervjuet, besøkte

KAMPUCHEAS ØKONOMI

Kampuchea under 3 ½ år etter frigjøringa. Men jordbruket i de frigjorte områdene var i hovedsak kollektivisert før 17. april 1975, og resten av jorda blei kollektivisert meget snart etter.

Alt her vil tradisjonelt oppdratte marxistiske økonomer heve forbauset på øyenbryna. For aldri har verden sett maken til rask kollektivisering. I Sovjetunionen begynte kollektivisering i stor målestokk som kjent ikke før over 10 år etter oktoberrevolusjonen. I Kina var frigjøringa av hele landet i 1949, organiseringa av folkekommuner skjedde i hovedsak i 1954—57, og i en del områder med særlige problemer (f.eks. Tibet) en god del seinere. Albania blei frigjort i 1944, kollektiviseringa kom først i 60-åra. Noen folkedemokratiske land blei aldri kollektivisert før revisjonismen seira — som Polen.

Vanligvis har synet vært at kollektivisering i denne typen jordbruksland går veien om oppdeling av føydal jordeiendom i sjølstendige småbruk for å mobilisere massene av fattigbønder for revolusjonen. Sammenslåinga av småbruka i kollektiver skjer etter at statsmakta og økonomien er konsolidert, gjennom å bruke tålmodig politisk overbevisning, forklare bøndene fordelene av stordrift, gi dem økonomiske oppmuntringer (som f.eks. jordbruksmaskiner, agromhjelp) for å kollektivisere osv.

På bakgrunn av dette har det også vært stilt spørsmål om kampuchea-

nerne har kollektivisert for fort.

Sjøl tror jeg at denne tvilen ikke er berettiga. Jeg ser mange grunner til at kollektiviseringa måtte komme fort og oppfatter det også som at det har gitt meget gode resultater i praksis.

KRIGEN SKAPTE GUNSTIGE FORUTSETNINGER FOR KOLLEKTIVISERING

Formannen i Kampucheas Kommunistiske Parti, kamerat Pol Pot har forklart i et intervju at kollektiviseringa i de frigjorte områdene begynte for alvor i 1972. Han begrunner dette med at frigjøringsstyrkene på denne tida beherska mesteparten av landet militært og politisk, mens føydalistene beherska jordbruksproduksjonen, det vil si at de hadde kontrollen over økonomien. De solgte jordbruksproduktene på svartebørs til quislingstyret i storbyene som fienden beherska. Dette skapte astronomiske priser på jordbruksprodukter som verken frigjøringshæren eller massene kunne betale. Valget sto mellom at folket og hæren skulle sulte eller skulle ta over kontrollen over jordbruksproduksjonen sjøl. Partiet forklarte massene dette. Kollektiviseringa blei gjennomført fordi krigen tvang den fram, massene skjønte det og slutta entusiastisk opp om den, og den gikk svært raskt og lett.

Denne offisielle forklaringa er rimelig og bekreftes av alle kjente fakta. Det er kjent at frigjøringsfronten i

KAMPUCHEAS ØKONOMI

Kampuchea i 1971—72 sto sterkest av alle frigjøringsfronter i Indokina både når det gjaldt militære framganger, politisk bredde (inklusive tidligere statsoverhode og regjeringsmedlemmer) og frigjorte områder. Ingen har påstått at denne støtten gikk ned etter 1972. Amerikanerne har etter det jeg kjenner til aldri laga en eneste propagandahistorie om «motstand mot tvangskollektivisering» i de frigjorte områdene, og det kan ikke være tvil om at de hadde gjort det dersom de hadde kjent til sjøl ubetydelig motstand. Det er også kjent at folkehæren i Kampuchea vant over amerikanerne før alle andre i Indokina med *mindre* soldater og *mindre* og *lettere* våpen enn det vietnameserne hadde, og uten betydelige forsyninger av mat utafra i motsetning til vietnameserne som i mange år bl.a. fikk svære matforsyninger fra Kina. Det er ubestridelige beviser på at kollektive må ha hatt folkets støtte under krigen og ha drevet effektiv matproduksjon. Pol Pot har også fortalt at de frigjorte områdene produserte et overskudd av ris under krigen som ble eksportert til Vietnam.

Vi kan derfor slå fast at kollektive i Kampuchea besto to avgjørende ildprøver: De vant folkets støtte og skjøv ikke folket vekk fra revolusjonen, og de fremma jordbruksproduksjonen.

At dette kunne skje kan vi forstå når vi tenker på den særegne situasjonen under krigen. Lon Nols politiske

basis var ekstremt snever, sjøl blant føydalistene, de religiøse lederne og bykapitalistene hadde han viktige grupper mot seg (representert av bl.a. Shianouk). USA dreiv en intens terrorbombing. Fronten var meget brei, hatet mot fienden var voldsomt i massene. I denne situasjonen reiser spørsmålet seg: kollektivisere eller tape, kollektivisere eller sulte. Skal vi la dem beholde jorda som selger risen til de som driver teppebombing av landsbygda? Sikkert nok vil dette gjøre at til og med folk som av klasse-messige og andre grunner ellers ville vært mot (middelbønder, rikere bønder, ja kanskje til og med enkelte patriotiske føydalister) kunne vinnes over eller nøytraliseres. Åpen motstand ville bety å bli mål for massenes raseri mot Lon Nol og amerikanerne.

Jeg tror denne særegne politiske situasjonen var avgjørende for at den ekstremt raske kollektiviseringa kunne gjennomføres. Når vi forstår det kan vi også ta stilling til spørsmålet om farten. Så lenge massene faktisk entusiastisk støtta dette tiltaket og produksjonen faktisk blei opprettholdt, kan jeg ikke se noen grunn til å tvile på at dette var helt nødvendige og riktige tiltak i rett tid.

Min mening er at kollektiviseringa var konkret og skapende anvendelse av marxismen-leninismen på de særegne forholda i den kampuchearske revolusjonen. I svært mange andre land med andre forhold vil nok kollektivisering i framtida gå den tradi-

KAMPUCHEAS ØKONOMI

En av grunnene til at kollektiviseringa gikk såpass lett var at motstanderne mot den under frigjøringskrigen var svake og isolert. Prins Sihanouk hørte med i enhetsfronten mot Lon Nol. Her er han fotografert som nr. 2 fra høyre. Bildet er tatt midt under frigjøringskampen i 1973.

sjonelle langsomme veien. Men det gir ingen grunn til å vise dogmatisk skepsis til det som har skjedd under ytterst spesielle omstendigheter i Kampuchea.

FORDELER VED KOLLEKTIVISERINGA

Når kollektiviseringa først var mulig innebærer den også mange fordele for Kampucheas administrasjon og økonomi.

Kampuchea er et kunstig underutvikla land i den 3. verden. Landet er rikt på naturressurser, det viktigste er at det er svært godt egna for et overmåte produktivt jordbruk. Men for

øyeblikket er det ennå veldig ødelagt p.g.a. krigen, det hadde fra før lite industri, det må bruke mye krefter på forsvarskrig, det mangler hard valuta til utenrikshandel som trengs for å innføre bl.a. maskiner og teknologi. Kampuchea trenger å spare og investere.

Kollektivene er nå det laveste trinnet i statsadministrasjonen. Dette må innebære en enorm besparelse om vi sammenlikner med en statsadministrasjon bygd på skatter i et nydemokratisk land med sjøleierende småbønder. Fordeling? Kollektivene organiserer det. Skolevesen? Elementær sjukehjelp? Lokal sikkerhet, polititjeneste? Kollektivene organiserer

KAMPUCHEAS ØKONOMI

Utbygging av demninger og vannanlegg er en viktig del av beredskapen mot flomkatastrofer.

det. Et tilsynelatende meget smidig system som betyr veldig besparelser i statsbyråkratiet.

I samband med krigen er kollektivene en sterk lokal organisasjonsform som gjør det mulig å meget raskt mobilisere størstedelen av befolkninga.

Det samme gjelder andre viktige samfunnsmessige oppgaver. F. eks. malariabekjempelse. I 1976 sa offisielle talsmenn at *et flertall av befolkninga* led av malaria. Høsten 1978 hørte vi at malariaen praktisk talt var utrydda. Eller ta alfabetisering. I 1970 var et stort flertall analfabeter, i 1978 fikk vi opplyst at et flertall kan lese og skrive.

I 1978 gikk Mekong over sine bred-

der. Delegasjonen så flommen fra lufta, den dekket enorme områder i Thailand, Laos og Kampuchea. I Thailand, Laos og Vietnam førte den til mange dødsfall og sult. Vietnam sa offisielt at flere millioner mennesker ville trenge hjelp utafra og ba om mat fra andre land. Kamerat Ieng Sary opplyste til den norske delegasjonen at flommen i Kampuchea var den verste på 78 år. Han sa at ingen mennesker hadde druknet, at tapene var 8 drukne vannbøfler. Hus var gått med og risplanting måtte gjøres om igjen, men befolkninga var effektivt evakuert og flytta ut av kollektivene. Ieng Sary rekna med at dette ville føre til et tilbakeslag for *riseksporten*, men han avviste at det ville forverre

KAMPUCHEAS ØKONOMI

matsituasjonen i landet. Han slo fast at Kampuchea ikke trengte hjelp utafra på grunn av flommen og heller ikke ba om det. Fra flyet kunne vi også faktisk se at flommen var under bedre kontroll i Kampuchea, der det finnes kanalanlegg, enn i Laos og Thailand der den fløyt mye mer ukontrollert utover.

KOLLEKTIVENE OG EVAKUERINGA AV BYENE

Den vellykte evakueringa av byene i andre halvdel av april 1975 kunne også gjennomføres bl.a. fordi kollektivene var organisert på landsbygda fra før.

Som kjent blei denne evakueringa gjennomført både av politisk-militære og økonomiske grunner.

Storbyene fikk i åra 1970—75 en enorm uproduktiv befolkning på flere millioner som for det meste besto av arbeidsløse flyktninger, dessuten folk som jobba i forskjellige former for servicevirksomhet for Lon Nol-regimet og USA-imperialismen. Dette var en følge av en bevisst amerikansk politikk. Mao snakker om at geriljasoldatene skal «svømme som fisken i vannet», USA-imperialismen har prøvd å svare på dette med å «fjerne vannet», dvs. tømme landsbygda for folk. I Kampuchea blei det gjort ved å drive systematisk teppebombing for å skremme befolkninga inn i noen få storbyer. Slik kom f.eks. Phomn Penh til å svulme opp

fra noen få hundre tusen i 60-åra til 2 millioner i 1975.

I disse enorme kunstig oppsvulma byene hadde både USA og Sovjet/Vietnam sine agenter. Ifølge Pol Pot planla de å bruke situasjonen etter byene var frigjort til å gjøre motkupp, fordi de rekna med at den revolusjonære regjeringa ikke ville kunne få skikkelig oversikt over forholda i de kaotiske byene og ville miste kontrollen. Gjennom å spre bybefolkninga sprengte revolusjonsregjeringa de meget omfattende kontrarevolusjonære hemmelige organisasjonene i storbyene. Dette var den politisk-militære årsaken.

Men sjøl uten denne grunnen var evakueringa tvingende økonomisk nødvendig. Det økonomiske grunnlaget for storbyene var en diger luftbru med mat som blei fløyet inn av USA. Bybefolkninga måtte ut og drive jordbruksproduksjon eller det ville bli hungersnød.

Evakueringa blei gjennomført med en sjokkarta raskhet og dristighet som kan virke typisk for mange av tiltaka til Kampucheas Kommunistiske Parti. De evakuerte blei fordelt etter en plan til forskjellige kollektiver der det så godt som situasjonen tilloft var forberedt hus og jordbruksredskaper til dem. Evakueringa var sjølsagt svært krevende og tida blei sikkert meget vanskelig i begynnelsen, spesielt for de som ikke var vant til jordbruksarbeid.

I 1978 besøkte delegasjonen fra

KAMPUCHEAS ØKONOMI

Evakueringa av Phnom Pehn og andre byer var den eneste mulighet for å forhindre hungersnød og kaos. Byene blir nå gradvis befolket og industrien bygges opp. Bildet er fra Phnom Pehn.

AKP(m-l) et kollektiv der den fikk opplyst at det fantes flere tusen som var evakuert fra byene. Stemninga var lett og avslappet og de kunne ikke på overflaten merke noe som skilte de evakuerte fra de bøndene som før hadde vært på stedet.

Sammenlikner vi dette med det som har skjedd i Vietnam ser vi klart det kampucheanske systemets store styrke.

Sør-Vietnam hadde kunstig oppsulma byer som akkurat som nabolandet. Men i motsetning til i Kampuchea blei de ikke evakuert etter frigjøringa. Noen uvitende og naive vestlige skribenter kaller dette «en mer human politikk» enn det Kam-

puchea har ført. Men sannheten er at dette har ført til at millioner av mennesker i Sør-Vietnam lever i Ho Chi Minh-byen (Saigon) og andre storbyer uten noen produksjon som kan danne deres eksistensgrunnlag. Dette fører til at hundretusener må prøve å slå seg gjennom ved svartebørs, tjuveri, ran, narkotikasalg, prostitusjon.

Jordbruket i Sør-Vietnam er heller ikke kollektivisert, det finnes omfattende småproduksjon og også store godseiere. Myndighetene forsøker å gjennomføre en gradvis evakuering gjennom fascistiske metoder med opprettelse av såkalte «nye økonomiske områder», nydyrking av dårlig land der det ikke finnes hus på forhånd og knapt finnes redskaper. Dette skjerper i virkeligheten bare motsigelsene både i byene og på landsbygda i Sør-Vietnam. Sult er også ganske riktig blitt et problem.

Storbyproblemet skapt av krigen er løst i Kampuchea, mens det i Vietnam er blitt en permanent kreftbyll som forverrer den stadig skarpere krisa i landet. Dette er enda et slående argument for de kampucheanske kollektivene.

KOLLEKTIVENE OG VANNINGSSYSTEMENE

Men det viktigste argumentet for kollektivene har jeg enda ikke behandla: behovet for enorme van-

KAMPUCHEAS ØKONOMI

ningssystemer for å kontrollere og utnytte floden Mekong i jordbruket.

Kampuchea er et sosialistisk land med en sosialistisk økonomi. Som kjent svarer produksjonsforholda i historia i store trekk til produktivkreftenes utvikling: Samfunnsmessige produktivkrefter (som svære fabrikker, enorme kraftverk, et velutbygd jernbanesystem), svarer til samfunnsmessige produksjonsforhold — foreløpig til sosialismen, i framtida vil enda høyere samfunnsmessige produksjonsforhold (computerstyrt produksjon, atomkraftverk, enorme databibliotek osv.) svare til kommunismen. Nå gjelder dette i store trekk og for historiske epoker, men ikke i detalj. Norge har samfunnsmessige produktivkrefter, men kapitalistiske produksjonsforhold.

Stalin polemiserer mot dogmatikere som ville nekte Sovjet å utvikle sosialistiske produksjonsforhold fordi produktivkreftene var lavt utvikla. Hans linje var å bruke de sosialistiske produksjonsforholda til raskt å utvikle store samfunnsmessige produktivkrefter.

Kampuchea mangler samfunnsmessige produktivkrefter som f.eks. tungindustri. På den andre sida *har* Kampuchea noe som uvilksomt *er* samfunnsmessige produktivkrefter, og som raskt utvikles nå: de enorme kanalsystemene.

Det sentrale Kampuchea er et meget flatt område som bare hever seg litt over det enorme Mekong. Midt i

ligger den grunne og svære innsjøen Ton Le Sap. Dette området er meget fruktbart. Samtidig er det svært sårbart for flom. Hele denne delen av Mekong er så flat at vannet renner *bakover* under regntida, 3 måneder i året. En liten stigning, og Mekong går langt ut over sine bredder, Ton Le Sap kan doble sitt areal.

Ris er et krevende kornslag. I en del av tida skal rismarkene stå under vann, seinere må vannet ledes vekk. Om vannet i sentrale Kampuchea er under kontroll kan det tas inn enorme risavlinger, om det kommer ut av kontroll blir avlingene små.

Svære vanningsanlegg la grunnen for det gamle Khmer-riket med hovedstad i den berømte byen *Angkor* (nå i ruiner) for 1000 til 500 år siden. Det blei bygd enorme demninger, mellemlange kanaler, veier og bruer. Dette la grunnlag for en enorm risproduksjon med et svært merprodukt som kunne holde oppe en sterk sentralstat, en rik, parasittisk overklasse og en høy kultur og stor praktutfoldelse i hovedstaden. Angkor var angivelig på et tidspunkt en millionby, verdens uten sammenlikning største by på den tida. Med indre og ytre kamper som førte til vanningsystemenes sammenbrudd, styrta også det gamle Khmer-riket sammen og Angkor blei forlatt.

Forutsetning for nytubygging av svære vanningsanlegg er kollektivisering av jorda, som gjør det mulig å

KAMPUCHEAS ØKONOMI

Det historisk kjente Ankor. Byen er nå i ruiner, det var senteret for det gamle Khmer-riket.

disponere land til kanaler og dammer og som frigjør arbeidskraft til det.

Vanningsanlegg er lett forståelige mål for massene av bønder: ris betyr mat og velstand.

Partiet sier: har vi vann har vi ris, har vi ris har vi alt.

Overskudd av ris betyr grunnlag for å utvide industriproduksjonen. Forutsetning for å utvide industrien er å bygge på jordbruket: bybefolkninga må ha mat. (Foreløpig før den seg i stor grad sjøl, men det kan ikke gå i all framtid — alt nå gjelder det jo ikke f.eks. plantasjearbeiderne eller soldatene i krigen.) Ris er en sikker eksportvare. (Vietnam er f.eks. nødt

til å innføre millioner av tonn i året.) Har Kampuchea ris kan Kampuchea få hard valuta og importere maskineri.

Den raske utviklinga av Kampuchea økonomi nå kan skje gjennom vanningsanlegg. Det krever kollektivisering. Delegasjonen så masser av nye kanaler og et stort nytt reservoar bygd etter frigjøringa. Planen nå er å dekke store områder med et «sjakkbrett-system» av kanaler, dvs. dele landet i ruter med sider som er 1 km lange med store kanaler mellom og mindre kanaler inne i rutene.

Dette krever kollektivisering.

Den pengeløse økonomien

Denne forholdsvis lange gjennomgangen av kollektivenes betydning er nødvendig for å forstå grunnlaget for den pengeløse økonomien.

Pol Pot har forklart at det pengeløse systemet oppsto innafor kollektivene under krigen. Så vidt jeg forstår fikk bøndene sine livsbehov dekket, resten av produksjonen ga de til hæren. Dette kan sammenliknes med krigskommunismen i Sovjet under intervensjonskrigene 1918 til tidlig i 20-åra, men det går sjølsagt mye lenger. Ifølge Pol Pot ble penger på slutten bare brukt til å kjøpe varer til frigjøringshæren fra fiendeområdene.

Pol Pot har fortalt at det var trykt ferdig penger til bruk etter frigjøringen. Men massene blei konsultert, de ønska ikke å bruke penger. Pol Pot har også sagt på spørsmål om framtida for systemet at om massene seinare vil det kan Kampuchea innføre penger igjen.

En økonom vil umiddelbart spørre: Javel — penger er avskaffa, men er bytte av ekvivalente *verdier* avskaffa? Du kan jo tenke deg et «pengeløst» samfunn der seddel og mynt ikke finnes, men er erstatta av trekkrettigheter i sentrale varelagre, der en vare byttes med en annen, der en viss mengde arbeid gir rett til en ekvivalent mengde varer osv. På den måten

kan vi teoretisk tenke oss både «pengeløs» kapitalisme og sosialisme med et lønssystem og vareproduksjon. Er dette systemet i Kampuchea? Er det f.eks. sånn at en arbeidsuke er verdt en viss mengde ris, klær, sigaretter osv.? At 10 tonn ris er verdt 1 traktor eller en viss mengde diesellole?

Nei, det er ikke sånn. Så vidt jeg forstår opererer ikke verdiloven på det kampucheanke innenriksmarkedet. Ops! Jeg forsnakker meg. Det finnes ikke noe innenriksmarked!

Det finnes ikke *lønn for arbeid*. Folk gjør et fastsatt arbeid. For det får de mat, en mengde klær som er rasjonert (men mer etter behov) sigaretter delt noenlunde likt til de som har behov osv.

Det finnes ikke *handel*. Angivelig ikke private markeder, og som jeg skal komme tilbake til — heller ikke noe særlig som teoretisk skulle kunne omsettes på et sånt marked. Heller ikke mellom jordbrukskollektivene og staten. Jordbrukskollektivene beholder det de trenger sjøl, resten gir de til staten. Staten krediterer dem ingenting. Staten fordeler det som finnes, f.eks. av maskinutstyr, planker (til de som ikke har skog), medisiner osv. til de kollektivene som trenger det, uten å kreve varer igjen for det.

KAMPUCHEAS ØKONOMI

Boligbygging i masseomfang er et av tiltakene for å heve massenes levestandard. Boligene er enkle, men for de aller fleste representerer det et klart framskritt fra det de har hatt tidligere.

Det finnes ikke vareproduksjon i innenriksøkonomien, bare i utenriksøkonomien. I stedet for lønn — (delvis rasjonert) utdeling av bruksverdier. I steden for handel mellom stat og jordbrukskollektiver, mellom jordbruk og industri — produktutveksling uten bruk av noen bytte av like verdier.

NOEN INNVENDINGER MOT PENGELØSHET

Som jeg var inne på innledningsvis virker dette systemet i første omgang ytterst merkelig på en tradisjonelt skolert marxist. Forfatteren av denne artikkelen er ikke noe unntak: han var også ganske vantro da han første

gang hørte om Kampuchéas avskaffing av penger. Vi skal se på noen av innvendingene.

«Klassikerne sa at penger og vareproduksjon først kan avskaffes helt under kommunismen.» Ja vel, de sa nok omtrent det. Men uten mer argumenter blir et sånt utsagn bare en dogmatisk bannbulle. Kampuchéanerne har brutt et bud, det er ikke lov til å bryte bud. Dette er en utilstrekkelig argumentasjon så lenge det ikke blir forklart hvorfor et pengeløst samfunn ikke kan fungere før kommunismen, sånn at vi eventuelt også skal kunne forutsi hva som må gå galt med det kampuchéanske systemet.

Etter min oppfatning er kjerna i

KAMPUCHEAS ØKONOMI

problemet *penger-vareproduksjon-lønn under sosialismen* at produksjonen ennå er begrensa.

Lønn i form av penger er bl.a. et middel til å holde oppe den samfunnsmessige arbeidsdisiplin på et tidspunkt da produktiviteten ennå ikke har nådd det nivået som Marx forutser, der et begrensa frivillig arbeid vil være mer enn nok til å produsere rikelig av alle livsnødvendigheter. Lenin sa: arbeide etter evne — få etter arbeid. Dette er det sosialistiske prinsippet for fordeling. Han sa også: den som ikke arbeider skal heller ikke ete. Dvs. den som er arbeidsdyktig får bare mat om han jobber. Lønn er bl.a. et disiplinært middel til å sikre at alle arbeidsdyktige samfunnsmedlemmer jobber. Lønn etter arbeid er et middel til å øke produksjonen og utvikle produksjonsmidlene: mye arbeid og særskilt krevende arbeid (som tungt arbeid, ansvarsfullt arbeid, farlig arbeid el. spesielt nyskapende arbeid) gir større lønn og blir oppmuntra. Uttrykt kortere: forskjeller i lønn er materielle incentiv (stimuli) for økt produksjon, og dette er ennå nødvendig under sosialismen.

Fordeling av produkter gjennom vareproduksjon og handel er et middel til å gjennomføre samfunnsmessig arbeidsdeling og organisere produksjonens fordeling på et tidspunkt da produksjonen ennå ikke kan tilfredsstille alle behov. Under den høyt utvikla kommunismen forutsetter marxistene at produksjonen av f.eks.

klær, paraplyer, kikkerter eller malerpensler vil være så omfattende at den som har bruk for et sånt produkt bare kan ta det hun trenger. Under sosialismen begrenses og kontrolleres distribusjonen av at produktene er varer og må kjøpes. Markedet styrer ikke utviding og innskrenking av produksjonen sånn som under kapitalismen, men det spiller en viss rolle bl.a. ved at en kontrollerer om butikker og fabrikker går med overskudd eller underskudd. Å kreve overskudd gjør det mulig for staten å akkumulere fonds til tungindustri, forsvar, skolevesen osv. Bruken av markedet gjør det lettere å få oversikt over en del behov og det gjør det lettere å distribuere et stort antall forskjellige produkter som ellers måtte deles ut fra en sentral på grunnlag av meget omfattende sentral detaljkunnskap om lokale behov. Markedet og handelen brukes til å hjelpe til med å organisere den samfunnsmessige arbeidsdelinga mellom statlig industri og koooperativt jordbruk.

Marxister ser på verdiloven som noe som eksisterer objektivt på et visst trinn i menneskesamfunnets utvikling. Arbeidsdeling oppstår, produksjonen er begrensa, distribusjon og arbeidsdeling organiseres gjennom varebytte der varen med lik samfunnsmessig nødvendig arbeidsmengde byttes. Sånn er det i det kapitalistiske Norge. Sånn var det under Pariserkommunen. Sånn er det også for en hel rekke varer i Kina i dag, sjøl

KAMPUCHEAS ØKONOMI

om en må trekke inn svært mange forbehold: Prisene blir ikke fastsatt gjennom konkurranse, inflasjonen er borte. Mange varer selges under verdien (medisiner, barneklær osv.) Noen varer selges over verdien (tobakk, alkohol). I statssektoren er det ikke varebytte, både produksjonen og distribusjonen er planlagt.

Arbeidskraften er ingen vare som selges og kjøpes slik som under kapitalismen.

Men i Kampuchea etter 1975 virker ikke verdiloven. I innenriksøkonomien i Kampuchea er verdiloven tilsynelatende opphevd. Ut fra åssen vi vanligvis betrakter dette spørsmålet er dette i og for seg mye mer forbau-sende enn at det ikke finnes penger. Oppheve verdiloven — er ikke det like umulig på det nåværende historiske utviklingstrinnet som det er å oppheve tyngdeloven gjennom et vedtak?

Åssen blir arbeidsdisiplinen holdt oppe uten bruk av lønn og materielle incentiver? Åssen kan produktene distribueres mellom statlig industri og kollektivjordbrukene? Kort sagt — åssen kan et sånt system virkelig fungere?

Som materialister er det første vi må svare at systemet *faktisk* fungerer. Ikke bare det, det ser til og med ut til at det går ganske godt. Produksjonen øker, massene er velfødde og entusiastiske, og Kampuchea fører framgangsrik forsvarskrig mot det mannskapsmessig og våpenteknisk

Risproduksjon er det viktigste elementet i Kampucheas økonomi.

overlegne Vietnam. Da er det nokså fånýttes å stå steilt på at dette *ikke kan gå an*.

Ut fra mitt kjennskap til naturvitenskap vil jeg benekte at det finnes hester med vinger som kan fly. Men om jeg blei vist en sånn hest og fikk sikre beviser på at det ikke var juks, ville jeg sjølsagt måtte endre syn. Det pengeløse Kampuchea, der verdiloven innenriks er satt ut av funksjon, eksisterer virkelig, og de kameratene jeg snakket med har sett det. For en marxist og materialist blir det viktige da ikke å finne ut om virkeligheten egentlig finnes, men *hvorfor* dette er mulig — åssen det har seg at den

KAMPUCHEAS ØKONOMI

kampucheanske økonomien faktisk *kan* fungere.

For å finne ut av dette må vi gå grundigere inn på hva som konkret skjer. Jeg skal ta for meg en del av de opplysningene jeg har fått.

DISTRIBUSJON TIL ARBEIDSKRAFTA

Arbeidere og bønder får ikke pengelønn eller lønn i varer. De får utdelt nødvendige bruksverdier.

I kollektivene spises tre måltider om dagen. Morgen og kveld spises det i familiene. Til disse måltidene brukes også produkter fra hagebruk og husdyrhold rundt boligene. Midt på dagen er det organisert fellesbe-
spising. Til disse måltidene spiser folk det de trenger. Delegasjonen fikk opplyst at måltidene besto av ris, grønnsaker og kjøtt, fisk o.l. omtrent daglig. Dette stemte bra med de opplysningene som blei gitt bl.a. om husdyrhold på et kollektiv som blei besøkt, og er forståelig ut fra landets uhyre frodighet (mer om det seinere).

Alle får to eks. av den svarte «pyjamasen» som er standard-dressen på landsbygda, hvert år. De som trenger mer pga. arbeidet, får mer. Tøy til unger får du etter hvor mange unger du har. Har du en unge får du tøy til en, har du sju får du til sju.

I sentrale Kampuchea har store deler av bondebefolkninga bodd i små hytter som står på påler av hensyn til oversvømmelser, husene er dårlige,

ofte bygd av strå og palmeblad. Nå bygges nye, små pålehus av tre og med takstein. Husene bygges kollektivt etter hvert som kollektivene og staten skaffer byggemateriale, familiene får nye hus etter tur, vurdert etter behov. Delegasjonen så mye bygging og svært mange nye hus.

Et «luksusprodukt» som sigaretter deles ut til de som trenger det etter behov, når det er begrensa i forhold til behovet deler kollektivet så godt som mulig. På landsbygda og i byene så en mange arbeidere og bønder med fabrikksigaretter eller «rullings».

Sykler eies av kollektivene og brukes av de som har behov for dem. På landsbygda så en ofte bønder i den svarte pyjamasen på sykler.

En importvare som klokker finnes det sjølsagt ikke mye av. Klokker deles ut til dem som trenger det i sitt arbeid, som kadre, noen som trenger det i produksjon osv.

All distribusjon skjer gjennom kollektivene — fagforeninger, jordbrukskollektiv. Typisk er svaret noen jernbanearbeidersker ga når de blei spurt hvor de fikk tøy fra til ungene sine: «Tøyet kommer med toget».

Vi må slå fast at dette er *ikke* sosialistisk distribusjon etter Lenins definisjon «arbeide etter evne, få etter arbeid». Om du har stor eller liten arbeidsevne, hardt eller lett arbeid, så får du like mye mat, hus, klær til barna osv. Dvs. dette er heller ikke helt riktig. Det finnes ikke totalt likhetsmakeri heller: du får *mer* mat hvis du

KAMPUCHEAS ØKONOMI

Den lave utviklinga av produksjonsforholda og de begrensa behovene blant massene er grunnleggende for å forstå den pengeløse økonomien.

er mer sulten, *mer* klær hvis du har flere barn osv. Riktigst er det å si at du får produktene du trenger *uavhengig* av karakteren av arbeidet ditt, med noen få forbehold som har å gjøre med saker du trenger i sjølve arbeidet.

Skal vi da kalle dette kommunistisk distribusjon i samsvar med det framtidige målet som Marx stiller opp: «Arbeide etter evne, få etter behov»? Fordelinga har noen aspekter av det, men det gjelder heller ikke fullt ut.

For det første fordi prinsippet «den som ikke arbeider skal heller ikke ete» gjelder. Distribusjonen av brukverdier er ikke fri. Gamle overklassefolk og andre som eventuelt hadde lyst til å skulke unna, *må*

jobbe hvis de vil ha mat, hus, klær. Dette er i samsvar med sosialistisk fordeling og ikke ferdig utvikla kommunistisk fordeling.

For det andre fordi en del bruksverdier er rasjonert. Ikke mat, men tøy og mange andre produkter. De nye husene er også små. Det er folgelig ikke riktig å si at folk «får etter behov», ettersom produksjonen ennå bare kan tilfredsstille nokså begrensa behov, med unntak av akkurat mat.

Distribusjonsprinsippet er altså en slags mellomform mellom sosialistisk distribusjon og kommunistisk distribusjon med noe preg av begge deler. Det går slett ikka an å kalle det for lønnsarbeid i vanlig forstand. Det er heller ikke riktig å si at det er distribusjon fullt ut etter behov. På noen

KAMPUCHEAS ØKONOMI

områder er det begrensa distribusjon etter behov, på andre områder utdeling pga. rasjonering pr. individ, og som vi skal se, finnes også en form for materielt incentiv i og med at hele kollektiver kan bedre sin levestandard gjennom hardt arbeid. (Mer om det nadafor.) Så langt om formen for distribusjon av produkter til de arbeidende massene.

DISTRIBUSJON MELLOM STATSSEKTOREN OG DEN KOOPERATIVE JORDBRUKSSEKTOREN

Det viktigste om fordelinga av produkter mellom industri og jordbruk har jeg alt sagt. For å gjenta: Jordbruket beholder en viss mengde av produksjonen for eget bruk. For tida er det ifølge Pol Pot 312 kg ris pr. person. Så vidt jeg forstår kommer i tillegg til dette krisefonds, såkorn osv. Resten gis vederlagsfritt til staten. Den statlige industriens produkter og importprodukter blir delt ut av staten til jordbrukskollektiver og industribedrifter etter vurdering av behov.

Altså ingen form for varebytte, men produktutveksling.

Spørsmålet reiser seg: åssen er det mulig å *vurdere* hva staten må forsyne industri og kollektiver med av både produksjonsmidler og forbruksmidler? Om vi tenker oss et sånt system f.eks. i Norge, så måtte staten ha en enormt detaljert oversikt for å

planmessig på forhånd kunne skaffe tilstrekkelige mengder traktorer, reservedeler, bensin, smøreolje, skrivemaskinfargebånd, geitoststykker, tannpasta osv. På utviklingas nåværende trinn i Norge ville en sånn sentralisert oversikt og distribusjon være en praktisk umulighet.

Åssen løses det i Kampuchea? Åssen får staten oversikt over hva som trengs og åssen får den fordelt det dit det trengs mest?

SENTRAL DISTRIBUSJON AV TRE PRODUKTER — OG LITT TIL

Delegasjonen stilte dette spørsmålet til en kader og fikk en forklaring som understrekte at Kampuchea sjøl-sagt *ikke* kan sammenliknes med et moderne industriland som f.eks. Norge. Produksjonen er mye mindre utvikla. Massenenes levestandard er mye lavere og behova deres er følgelig også mindre. Derfor blir problemet også et annet enn det hadde vært i Norge.

Svaret understrekte at det grunnleggende er tre behov som må tilfredsstilles først i Kampuchea — dvs. tre produkter som staten først må sikre at det er nok av. Disse tre produktene er *ris, klær og salt*.

Hvis staten tilfredsstiller disse tre behova, klarer kollektiva foreløpig å ordne omtrent alt annet lokalt på det nivået som nå er nødvendig.

Ris. Ris er hovednæringsmidlet. I

KAMPUCHEAS ØKONOMI

I år vil alle kollektiver være sjølforsynt med ris.

de første åra er enormt mye krefter konsentrert om å dyrke nok ris. Vi fikk høre at i år vil alle kollektiver være sjølforsynt med ris — trolig inklusive noen få fjellkollektiver som har trengt tilskudd før. Mesteparten av industrien og administrasjonen er så vidt jeg forstår også sjølforsynt med ris. I virkeligheten blir derfor behovet for ris stort sett tilfredsstilt lokalt, og staten får ikke noe stort arbeid med å distribuere ris.

Klær. I jordbrukskooperativene skjer en stor handverksmessig produksjon av tøy, ofte ved at eldre kvinner lager tøy sammen. Mesteparten av behovet for tøy tilfredsstilles også nå i virkeligheten lokalt,

uten at staten behøver gjøre mye med det.

Salt. Salt må utvinnes ved kysten og distribueres av staten over hele landet.

Den eneste absolutt livsnødvendige artikkelen staten må gjøre ganske mye for å distribuere, blir altså salt. Men å anslå behovet for salt er ikke så vanskelig.

Hva med f.eks. byggematerialer? Svært mange jordbrukskollektiver har tre sjøl og lager takstein lokalt. Staten distribuerer en del tre til treløse kooperativer, men det er et begrensningssak problem.

Medisiner? Produseres i stor grad lokalt på grunnlag av urter o.l. I til-

KAMPUCHEAS ØKONOMI

legg produserer og distribuerer staten. Dette systemet har sikkert mangler, men det har også oppnådd store resultater — jamfør malaria-bekjempelsen.

Grønnsaker som vokser ett sted, men ikke et annet? Staten distribuerer noen sånne grønnsaker i begrensa omfang, men det er ikke noen stor oppgave.

Hva med arbeiderne i byene? De er svært sjølforsynt og utgjør i tillegg ennå en liten del av befolkninga, så tilfredsstillelsen av deres behov blir ikke så stort et problem. Det samme gjelder behov for råvarer til fabrikkproduksjon.

Hva med maskiner og redskaper til landbruket? Landbruket skjer stort sett uten moderne utstyr. Det finnes lite maskiner. De fordeles mellom kollektivene etter skjønn. Enklere jordbruksredskaper produseres i smier/småverksteder lokalt i kollektivene. Som råmateriale brukes bl.a. skrot etter amerikanerne.

Jordbrukskollektivene er stort sett sjølforsynt og har oversikt over sine egne behov. Industribedriftene er for det meste små og også med meget høy sjølforsyningsgrad. Få produkter skal fordeles. Kontakten mellom landsdelsadministrasjonen og kollektivene er ganske nær, oversikten over både de behova som finnes (og kan tilfredsstilles) og den begrensa mengden produkter som finnes å fordele, er god.

Ut fra dette blir det forståelig åssen

denne sorten sentralisert fordelings-system faktisk kan fungere i Kampuchea.

MASSENE'S BEHOV

En forutsetning for dette er at massene i Kampuchea har mindre utvikla behov enn massene i et høyt utvikla land som Norge. Disse behova modereres også av at massene har et høyt politisk nivå.

Før krigen levde det store flertallet i armod. Noen ganger var det sult, de fleste hadde aldri noen form for legebehandling eller skolegang, svært dårlige hus osv. Da krigen kom, blei svært mange i tillegg flyktninger.

For det store flertallet representerer derfor det nye økonomiske systemet en kraftig forbedring, både i form av levestandardsøkning, helt nye goder og en tidligere ukjent økonomisk trygghet.

Disse realtvt enkle behova, sammenlikna med behova f.eks. i Norge, blir også påvirket av at massene er seg bevisst at landet fortsatt må utvikles og fortsatt er i krig. Det gjør rimelig nok at folk fortsatt er villige til å ofre seg og vente med en del, spesielt når framgangen fra år til år går raskt likevel.

Kadrene som delegasjonen snakka med, understreket at massene ikke sjøl la stor vekt på om det oppsto mangler i distribusjonen, om ikke alle kollektiver fikk helt likt med planer, produksjonsmidler osv. med en

KAMPUCHEAS ØKONOMI

gang, eller om ikke alle røykere i kollektivet fikk like mange sigaretter hver gang. «Vi er som en stor familie» var et uttrykk som ofte blei gjentatt.

Om noen synes det lyder for vakert til å være sant, kan det være av verdi å nevne at en slags kommunisme rundt brødboksen og kjøleskapet jo faktisk er i funksjon i de fleste norske familier. Ingen klager eller krever økonomisk kompensasjon om mor tar en brødskeiv mer enn far, eller om Sigrid spiser billig geitost mens Laffen heller tar av den langt dyrere vakumpakka salamien. At en familie skulle gjøre opp matbudsjettet i penger og kreve absolutt likt pengeforbruk i matstellet til alle

familiemedlemmer, lyder absurd. Kampucheanerne hevder at et sånt selvfølgelig forhold eksisterer når det gjelder distribusjon av en del mindre sentrale forbruksprodukter i de kampucheanske kollektivene. Dette skjer i en politisk situasjon som er prega av sterk felles organisering og langvarig mobilisering i kampen mot ytre angripere. At folk i den situasjonen både føler seg som en stor familie og er villig til å handle som *en*, er ikke utafor menneskelig fatteevne. Dvs. så lenge den menneskelige fatteevnen ikke er så forkvakla av kapitalismen at den *må* gjøre alle forhold mellom mennesker til bytte-, vare- og pengeforhold.

ORGANISASJON, SJØLFORSYNING OG FRUKTBARHET

Denne gjennomgangen inneholder det jeg oppfatter som de viktigste grunnene til at det penge- og verdiløse kampucheanske samfunnet kan eksistere.

En særegen politisk forutestning er at massene er organisert meget sterkt i kollektiver som har god lokal oversikt og sterk politisk autoritet. Dette er et resultat av en spesiell historisk utvikling i Kampuchear revolusjon i samband med frigjøringskrigen mot USA, som gjorde det nødvendig og

mulig å skape slike sterke kollektiver raskt.

Disse kollektivene er sjølberga på et visst nivå og på nesten alle områder. Innafor kollektivet sjøl skjer nesten all nødvendig arbeidsdeling og produksjon. De kampucheanske bøndene er normalt svært stedsbundne som tilfellet ofte er i samfunn som nettopp har utvikla seg ut av føydalismen. De reiser ikke vekk fra bygda, og de får tilfredsstilt omtrent alle behov gjennom produksjon og

KAMPUCHEAS ØKONOMI

Sjølforsyning med mat på alle nivåer er et viktig prinsipp i økonomien. Dette gjelder også i byer som Phnom Penh der det dyrkes mye frukt, grønnsaker og der det finnes høns og andre spiselige husdyr i store mengder.

annen virksomhet i kollektivet. Kollektivene er uavhengig fungerende økonomiske enheter som ikke har noe særlig arbeidsdeling seg imellom fordi de har de forskjellige funksjonene i seg sjøl, alle sammen.

På en måte kan denne organisasjonsformen beskrives som samfunnsmessig høyt utvikla, på en annen måte kan vi si at produksjonen minner mye om en særegen form for kollektiv naturalhusholdning. Når de fleste bøndene levde i naturalhusholdning, produserte hver enkelt gård omtrent alt den trengte sjøl av mat, klær osv. Normalt hadde en

bonde lite bruk for penger og tok liten del i varehandel. De kampu-cheanske kollektivene gjør det samme i større, organisert målestokk. De har også lite behov for å handle med hverandre og bruke penger.

Dette er mulig på grunn av Kampucheas særegne blanding av rikdom og fattigdom. Fattigdom i betydning av en primitiv og begrensa produksjon som gjør at den samfunnsmessige arbeidsdelinga er lite utvikla, det produserer og brukes få industrivarer og folk er innstilt på å klare seg uten dem; derfor kan den mest nødvendige produksjonen organiseres

KAMPUCHEAS ØKONOMI

overalt på grunnlag av enkle håndverksmetoder. Rikdom i betydning av et uhyre frodig jordbruk som gjør det mulig å produsere store mengder av ris, kjøtt, fisk, grønnsaker osv. omtrent overalt og dermed forholdsvis lett oppnå omfattende lokal sjølberging med mat.

Denne frodigheten gjør at tilmed administrasjon og industri kan oppnå betydelig sjølberging ved at arbeiderne jobber et par timer hver dag på jorda. Phnom Penh er full av bananer, kokosnøtter og andre nyttevekster, det finnes høns og andre spiselige husdyr i ganske store mengder.

Dette er spesielle lokale forhold som er særegne for Kampuchea.

I et land som Kina f.eks. kunne et sånt system ikke engang fungere i teorien, fordi landet er for lite homogen; det finnes rike lavlandsdistrikter og svære, karrige fjell-distrikter, lokal lik sjølforsyning sånn som i Kampuchea er umulig og arbeidsfordeling mellom forskjellige jordbruksdistrikter er en livsnødvendighet. Få land i verden har så gunstige og like forhold for jordbruk over nesten hele landet som Kampuchea. Når forholdene i forskjellige landsdeler i et land er ulike, blir arbeidsdeling mellom dem også tvingende nødvendig.

Og i et høyt utvikla land som Norge ...! Kampucheas jernbanearbeidere dyrker sin egen mat. Utenom fruktbart jordbruk forutsetter

dette sjølsagt at jernbanen ikke har det altfor travelt. Tenk om NSB skulle gjøre det samme! Ved å vise litt dristighet i fantasien, kan vi tenke oss store mengder poteter satt langs jernbaneskinne, men verken naturforholda eller produktivkreftenes utvikling ville tillate et sånt allsidig kosthold som det som finnes i Kampucheas kollektiver. Og ikke noe jordbrukskollektiv i Norge kan bli sjølforsynt med diselolje, fluortannpasta og fjernsynsapparater.

Godt organisert, overmåte fruktbart, lavt utvikla produksjon, et homogent land, enkle behov hos befolkninga og et høyt politisk nivå. På dette særegne grunnlaget har det vært mulig å utvikle ei linje for lokal sjølberging som reduserer og forenkler utveksling av produkter mellom spesielt jordbrukskollektivene svært mye. Dette er de særegne forutsetningene som skaper grunnlaget for den penge- og verdiløse kampucheanke økonomien.

Et ord som har gått igjen mange ganger i dette avsnittet, er *særegent*. Det ytterst uvanlige og særegne i de lokale økonomiske og politiske forholda må også gripes om vi skal forstå det kampucheanke systemet.

HVORFOR OPPSTÅR IKKE SPONTANT BYTTEHANDEL OG PENGER?

Skeptikere vil peke på at penger i historia ikke først oppsto gjennom

KAMPUCHEAS ØKONOMI

beslutning fra regjeringer, men gjennom byttehandel. Varer som var resultat av like mye samfunnsmessig nødvendig arbeid blei bytta. Noen varer blei etterhvert mål for arbeidsmengde.

Slik blei verdi i det gamle Italia målt i okser, i det gamle Kina i en spesiell sort muslingskall, og etterhvert blei gull en vanlig verdimåler, fordi denne varen konsentrerer mye arbeidsmengde i et lite volum og var lett å dele og oppbevare, og derfor er praktisk å bruke som verdimål. Dette skjedde spontant og litt etter litt, regjeringenes rolle blei å mynte ut gull og andre metaller først lenge etter at disse varene var blitt vanlige som betalingsmidler — penger.

I nyere tid har krisesituasjoner der det offisielle pengesystemet har brutt sammen ofte ført til at andre varer spontant har tatt over rollen som penger. F.eks. blei sigaretter i stor grad brukt i handelen i stedet for penger i det okkuperte Berlin like etter Hitler-Tysklands sammenbrudd. (Til og med priser i butikkvinduer og priser for kinobilletter i avisannonser blei angitt i sigaretter.)

I Kampuchea finnes altså intet offisielt pengesystem. Men hva med et uoffisielt? Skeptikere vil peke på den spontane utviklinga andre steder der det offisielle pengesystemet har forsvunni pga. sammenbrudd, og si mistenksomt at kanskje finnes det et svart, uoffisielt marked bak den offisielle pengeløse fasaden, der valutaen

er — la oss for eksemplets skyld si — kokosnøtter eller ris. En klokke er et visst antall kg ris, ei skjorte et annet osv.

Veit jeg at det ikke finnes et sånt uoffisielt, men fungerende «svart» handels- og pengesystem? Nei, sjølsagt ikke. Jeg har ikke levd i en kampuchean by eller et jordbrukskollektiv i lang tid, jobba der og lært meg khmer. Men jeg mener at det bildet av økonomien som jeg har rissa opp til nå, gjør det *sannsynlig* at et sånt «svart» system ville få ytterst karrige kår. Er dette bildet grovt sett riktig, så er det også trolig at et sånt «svart» pengesystem og marked ikke finnes eller evt. er helt ubetydelig.

Fraværet av arbeidsdeling, de få produktene, de politiske sterke kollektivene med god oversikt er faktorer som må gjøre det vanskelig for et marked å oppstå spontant.

Alle får en viss mengde ris — ifølge offisielle opplysninger, nok ris. Så lenge det er tilfelle, finnes det ikke noe grunnlag for at folk skulle ha interesse av å *bytte til seg* mer ris.

Folk kan kanskje føle et sterkt behov for mer tøy. Men hva skal de bytte til seg mer tøy *med*? La oss si at du holder gris. Men griser er det overalt. Noen særlig storproduksjon av gris kan du heller ikke drive individuelt. Og hvor kommer det fra, det ekstra tøyet du plutselig har fått? Folk bor smått og enkelt, jobber sammen i grupper, jeg rekner med at forholda er oversiktlige og gjennomsiktlige.

KAMPUCHEAS ØKONOMI

Også ungene tar et tak i jordbruksproduksjonen.

Kort sagt blir det vanskelig både å finne noe å bytte med og å drive tuskhandel i noen målestokk uten at det syns. Dette forutsetter sjølsagt at kaderen er ukorrupt og befolkninga er bevisst og entusiastisk, og det er også absolutt det inntrykket jeg sitter igjen med.

Så lenge eventuell tuskhandel ikke finnes eller er ubetydelig, og så lenge nesten alle produkter produseres for lokal konsumpsjon nesten overalt, vil det sjølsagt også være skrale kår for noen spontan, illegal verdiekvivalent. Hvilken vare skulle kunne bli illegal «penge» i en sånn situasjon?

Jeg trur derfor at sjøl inngrodde skeptikere må finne seg i at den offisielle framstillinga samsvarer med virkeligheten. Kampuchea er et samfunn uten vareproduksjon, marked og penger, ikke bare formelt, men også reelt.

ÅSSEN ØKE PRODUKSJONEN UTEN MATERIELLE STIMULI?

En sak er at det kampuchearske systemet finnes og fungerer. Men likevel kan vi sjølsagt reise spørsmålet om det er egna ikke bare for å holde produksjonen gående fra dag til dag,

KAMPUCHEAS ØKONOMI

men også øke den og utvikle produktivkreftene.

Blant marxister har det vært god latin å hevde at materielle stimuli i form av lønn etter arbeid (og dvs. økt lønn for økt arbeid) er nødvendig under sosialismen for å øke arbeidsproduktiviteten, dermed også utvikle produksjonen og utvikle samfunnet fram i retning av kommunismen.

Ut fra dette kan vi spørre om ikke mangelen på lønninger i Kampuchea vil hemme utviklinga av produktivkreftene. Arbeidsproduktiviteten er uten tvil ennå lav. Det trengs mye og hardt arbeid for bygge opp landet. Er det mulig å uten penger sikre at de arbeidende massene ikke bare jobber, men også jobber mer og hardere enn før?

Foreløpig trur jeg det viktigste midlet til å utvikle produksjonen i Kampuchea *ikke* på kort sikt er å øke arbeidsintensiviteten, men å bygge store vanningsanlegg. «Har vi vann har vi ris, har vi ris har vi alt.» For bygging av vanningsanlegg er ikke insitament gjennom lønn avgjørende, men god organisasjon og politisk mobilisering. Det finnes til og med argumenter for at penger, lønninger og varehandel ville *hindre* utviklinga av damanlegg og kanaler nå (mer om det seinere).

Videre er det antakelig sånn at det kampucheanske samfunnet har sterke ikke-materielle insitamenter for å øke arbeidsmengden. Folk jobber kollektivt, kollektivet har oversikt

over hva den enkelte gjør. Det er sikkert ikke enkelt å sluntre unna eller bli hengende langt etter.

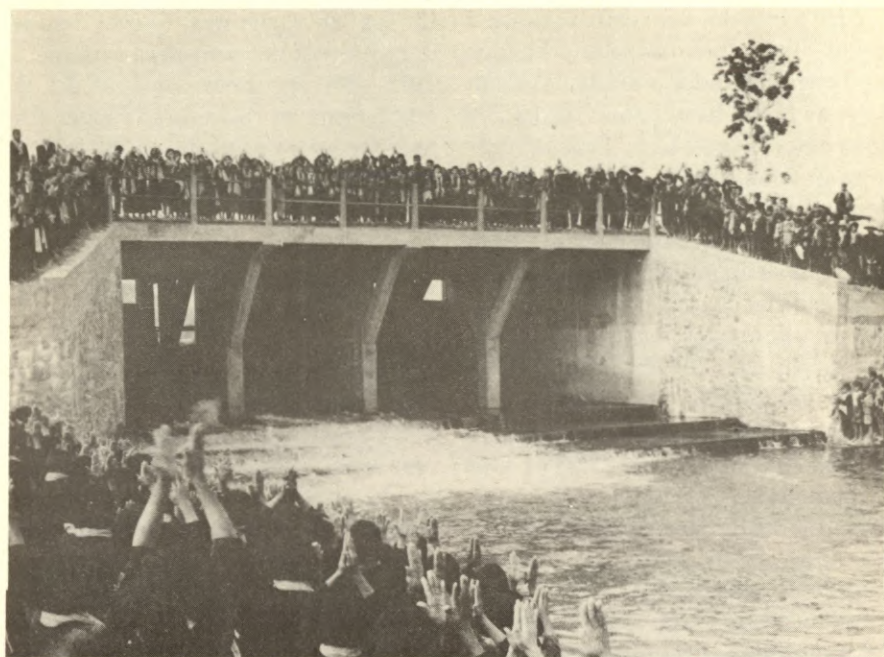
Og det er fortsatt krig. I samfunn med mye lavere politisk bevissthet enn det kampucheanske har massene vært villig til å yte betydelig ekstraarbeid for å sikre krigsproduksjonen — ta f.eks. England eller Sovjetunionen under 2. verdenskrig.

Når det gjelder kollektivene i jordbruket finnes det vel også en form for indirekte materielt insitament, om ikke i form av levestandardsøkning for enkeltpersoner aleine, så levestandardsøkning for hele kollektivet. Damanlegg sikrer ris, det betyr trygghet mot flom, og jo før det blir ferdig jo før blir arbeidskraft ledig til f.eks. å bygge hus.

Hva med materielle insitament for industriproduksjonen? Jeg kan ikke se at det finnes sjøl denne formen for indirekte materielt insitament der — om vi da ikke tar det svært langsiktig — at om det produseres mer av alle produkter vil alle få det bedre. Vil dette være tilstrekkelig til å sammen med politisk mobilisering sikre økning av arbeidsintensiviteten i industrien over en lang periode? Framtida får vise det.

Foreløpig må vi svare innvendinger om at mangelen på materielle insentiver kan hindre produksjonen med at foreløpig er det *trulig ikke* tilfelle. Både produksjonsvolumet og produktivkreftene har vokst meget kraftig siden 1975.

KAMPUCHEAS ØKONOMI

«Har vi vann har vi ris, har vi ris har vi alt».

Jan Myrdal som var i Kampuchea høsten 1978 (og som jeg ikke har møtt) argumenterer i en artikkel for at pengeløsheten har militær betydning. Argumentene for dette må i så fall være at pengeløshet betyr at det ikke utvikler seg svartebørs, som fienden politisk kan utnytte til sabotasje og infiltrasjon, og at det opprettholder sjølbergingsøkonomien innafor de lokale kollektivene over hele landet og reduserer deres avhengighet av byene, slik at det vil få mindre betydning om Vietnam okkuperer noen byer og eventuelt for ei tid deler opp Kampuchea i flere områder uten

gjensidig kontakt. Dette har uten tvil noe for seg. Men Kampuchesas nåværende økonomiske organisasjon er landet som en leddmark som kan deles opp i mange små biter og hver enkelt bit kan fortsette å fungere uavhengig av de andre, økonomisk, administrativt og militært. Derfor kan det ha propagandamessig og diplomatisk betydning om Vietnam — da trolig med stor sovjetisk støtte — f.eks. skulle klare å ta Phnom Penh, men den militære betydninga skulle være liten og det ville slett ikke avgjøre krigen. Vi kan se noen likheter mellom dette systemet og det Kina

KAMPUCHEAS ØKONOMI

prøver å utvikle, der svære regioner i landet skal kunne fortsette å kjempe uavhengig av andre områder, sjøl om deler av Kina blir okkupert og det frie Kina delt i flere stykker. I rak motsetning til dette står den nåværende organiseringa av økonomi og administrasjon i Norge, som er slik at den dagen sosialimperialistene har sikra seg Oslo har de erobra hjertet i den norske økonomien, i statsadministrasjonen og setet for den militære hovedkommandoen.

Likevel mener jeg at de militære argumentene *ikke* er de viktigste. For pengeløsheten blei innført da frigjøringa av landet sto på dagsordenen i 1975, og en ny krig med Vietnam kanskje kunne skimtes, men slett ikke ennå blei sett som noe helt sikkert og uavvendelig. Kampuchea prøvde lenge å forhandle med Vietnam og holde angrepene hemmelig, og lederne i partiet uttaler seg med stor bitterhet om åssen de gjennomskua de vietnamesiske herskerne litt etter litt. Det er derfor rimelig å tro at det finnes gode argumenter for pengeløsheten i *fredstid* — argumenter som *ikke* har å gjøre med Kampucheas utenrikspolitiske situasjon og muligheten for okkupasjon, men som har å gjøre med utviklinga av produktivkreftene i Kampuchea, fordelinga av produkter, statens finanser osv. Dersom det *ikke* hadde vært gode argumenter for pengeløshet i fredstid, ja dersom det hadde vært i hovedsak en *belastning* å drive uten penger, så skulle det mye

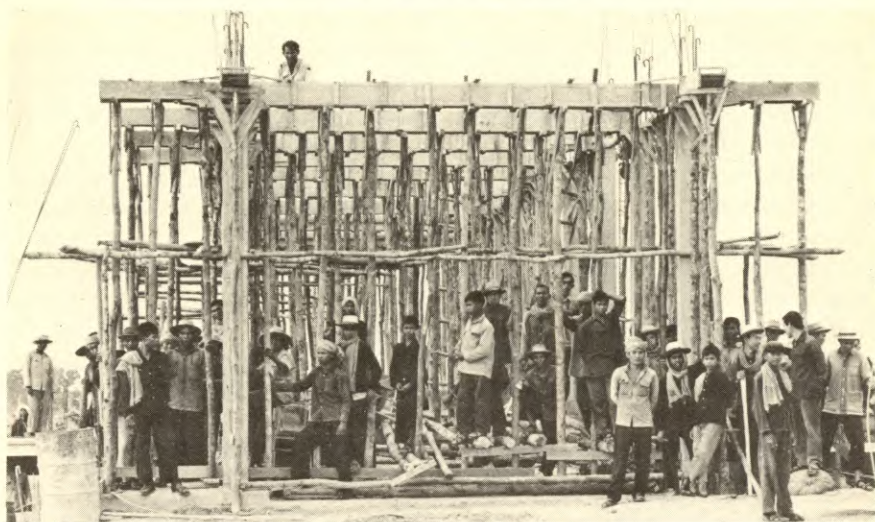
til for at regjeringa likevel hadde opprettholdt det pengeløse systemet i 1975—76. Jeg mener også at det er *lett* å finne en rekke argumenter for *hvorfor* pengeløsheten faktisk er fordelaktig for utviklinga av innenriks-økonomien nå — krig eller ikke krig.

ARGUMENTER FOR
PENGELOSHET

Jeg har til nå konsentrert meg om å legge fram argumenter for *hvorfor* det kampuchearske pengeløse systemet *kan* fungere. Til slutt skal jeg trekke fram noen argumenter for at pengeløshet kan være en fordel for den kampuchearske økonomien nå.

Et argument er at pengeløshet forenkler administrasjonen — så lenge det faktisk er mulig å gjennomføre fordeling av produkter og den nødvendige arbeidsdelinga *uten* penger. I steden for å ha et byråkrati som produserer og administrerer penger er det nok *bare* med et byråkrati som distribuerer produkter. Regnskapsføringa i kollektivene blir enklere. I steden for at staten tar inn en viss sum i skatt, en annen del i form av forsikringer, en tredje sum som betaling for industrivarer levert til jordbrukskollektivene, en fjerde del til evt. trygdefonds m.m. tar staten ganske enkelt over hele produksjonen ut over den delen som kollektivene beholder. Denne forenklinga — innsparinga av folk — er trolig viktig for Kampuchea som er fattig både på valuta og

KAMPUCHEAS ØKONOMI

Sjøl om jordbruket er det viktigste grunnlaget for den økonomiske oppbygginga, drives det sjøl-sagt småindustri og byggevirksomhet som på dette bildet.

kader, som har spredd menneskelige ressurser tynt i administrasjonen og trenger å spare matvarer til bruk av hæren og til utenrikshandel.

Viktigere argumenter mener jeg vi finner om vi studerer betydninga av de store fellesanlegga i den kampucheanske økonomien. Om min påstand (rettere: den kampucheanske regjeringas påstand) er riktig — at vanningsanleggene er den viktigste forutsetninga for å øke all produksjon i landet nå — så er også slike økonomiske faktorer positive, som fremmer utbygging av vanningsanlegga, og slike faktorer er negative, som hindrer eller forsinker det.

La oss forutsette at regjeringa hadde innført penger, og dermed skapt muligheten for og oppmuntra et mar-

ked der mange flere produkter kunne produseres i småindustri lokalt og fordeles gjennom handel. En sak er at det ville skape mye større muligheter for en ukontrollert svartebørs. Ei viktigere sak er at det ville kunne trekke arbeidskraft over i sånn småindustri og håndverk som dermed ville konkurrere med de store samfunnsmessige fellesprosjektene — først og fremst kanaler og damanlegg, men også veibygging, kollektiv husbygging osv. Kort sagt ville dette kunne føre til at arbeidskrafta blei hindra i å konsentrere seg om de oppgavene som er viktigst for raskt å utvikle både produktivkreftene og tilfredsstillende folkets mest nødvendige behov.

Videre: Hvordan skulle staten/kol-

KAMPUCHEAS ØKONOMI

lektivene kunne betale den store gruppa bønder og arbeidere som nå jobber i arbeider som kanalbygging, med penger?? Hvis de skulle betales med penger etter sitt arbeid er det sannsynlig at markedet ikke ville kunne tilfredsstille kjøpekrafta deres. Kort sagt: det ville oppstå vareknapphet. Nå løses dette problemet ved at denne arbeidskrafta først produserer den maten den sjøl trenger og dessuten får noen få nødvendighetsartikler av kollektivet (evt. fra staten via kollektivet).

Videre: Kampuchea har en relativt enorm jordbruksproduksjon i forhold til industriproduksjonen. Åssen skulle staten kunne organisere utvekslinga av jordbruksprodukter med industriprodukter om de tok form av varer? Jeg kan tenke meg flere løsninger: enten måtte staten ta enorm overpris på industrivarene og sette lav pris på jordbruksvarene. Eller staten måtte la mesteparten av jordbruksvarene bli i kollektivene, fordi den ikke ville ha industrivarer å betale dem med — eventuelt for seinare å trekke dem inn gjennom store statsskatter. For å sikre landets forsvaret og akkumulere for å investere i industri må staten ta over en stor del av overskuddet fra jordbruksproduksjonen, så enten overpriser på industrivarer eller store statsskatter måtte blitt løsninga. Dette ville også ført til at de rikeste og sterkeste kollektivene ville komme i en bedre posisjon når det gjaldt å skaffe seg de få industri-

varene som finnes. Jeg tror dette systemet ville skape politiske vanskeligheter og senke kooperativbøndenes entusiasme for statsmakta og arbeidet i produksjonen.

Nå løser staten det ved å i stedet ta en betydelig del av overskuddet i produksjonen og fordele industriprodukter uten hensyn til arbeidsmengden i industri- og jordbruksproduksjonen. Jeg tror det er politisk lettere for kollektivbøndene å godta, og jeg tror også det gjør det lettere å sikre distribusjon av industriprodukter også til dårligere stilte jordbrukskollektiver. Dermed kan staten akkumulere fortere, utvikle industrien og utenrikshandelen fortere og sikre en jevnere utvikling av jordbruket over hele linja.

Om disse argumentene er riktige, så er pengeløsheten akkurat nå en viktig faktor for å på kort sikt sikre en raskest mulig utvikling av produktivkreftene i Kampuchea, og dermed også for konsolideringa og fordypinga av den kampuchearske sosialistiske revolusjonen.

Vil pengeløshet forvandle seg til en hemsko når produksjonen i framtida blir mer utvikla og komplisert, og en mer omfattende arbeidsdeling tvinger seg fram i Kampuchear økonomi? Framtida får gi svar på det.

ET DRISTIG EKSPERIMENT AV STOR BETYDNING

Jeg mener det er riktig å se på

KAMPUCHEAS ØKONOMI

Et gjennomgående trekk ved dagliglivet er at folk i alle aldre virker tilfredse og velernærte.

Kampuchéas økonomiske system som et modig eksperiment av stor historisk betydning. Det representerer *ikke* en «ny» form for sosialistisk økonomi som kan være anvendelig i et stort antall land i verden nå, og det hevder kampucheanerne heller ikke. Det er et sjølstendig og originalt forsøk på å løse de mest presserende problemene i den kampuchéanske økonomien ut fra landets særegne forutsetninger. Sånn sett mener jeg det er et nyskapende forsøk på å anvende marxismen-leninismen sjølstendig på de konkrete forholda i Kampuchéa. Det er viktig å studere ikke for å kopiere, men fordi det kan lære oss ting om skapende anvendelse

av marxismen og sjølstendig analyse, og fordi det kan gi oss ny innsikt i åssen en sosialistisk økonomi kan fungere under ekstreme forhold.

Det kampucheanerne forsøker er på mange områder helt nytt. Ifølge erkjennelsesteorien øker det sjølsagt også sjansen for at en del av tiltaka kan være feilaktige, dvs. ikke egna i, praksis til å å løse de problemene de i teorien skal løse. Foreløpig er det vanskelig å si sikkert åssen dette vil gå på lengre sikt.

Personlig har jeg ikke studert den kampuchéanske revolusjonen nøye. Men det jeg har oppfatta gjør at jeg har stor respekt for Kampuchéas kommunistparti under ledelse av kamerat Pol Pot. Historia til nå viser at partiet har klart å løse meget vanskelige oppgaver både i partioppbygginga, taktikken, krigføringa og gjenoppbygginga tross store objektive hindringer. For meg ser det ut som viktige kvaliteter ved dette partiet er stor sjølstendighet i tenkninga og evne til å skjære gjennom problemene ved å finne veier som svarer til landets egne forhold, meget nære forbindelser med de kampuchéanske massene og store evne til å mobilisere dem, og stor handlekraft og djervhet når det gjelder å konsentrere kreftene for å sette beslutninger ut i livet. Dette trur jeg gir mye av forklaringa på at partiet kunne vokse fra lite til stort og gjøre sosialistisk revolusjon 15 år etter partistiftelsen, stå imot forsøk fra det statsbærende vietnamesiske

KAMPUCHEAS ØKONOMI

partiet på å sluke den kampucheanske revolusjonære bevegelsen og føre framgangsrik krig mot USA og Vietnam tross stor underlegenhet i mannskap og materiall. Disse framgangene er ubestridelige fakta. De beviser ikke i seg sjøl at de kampucheanske økonomiske tiltaka er riktige. Men de gjør at det må være riktig å ta som forutsetning at de kampucheanske lederne er dyktige materialister og marxister som har grundige kjennskaper til de problemene de ønsker å løse. De løsningene de kommer fram til bør også av den grunn studeres med respekt og ut fra den forutsetninga at de svarer til situasjonen inntil det motsatte eventuelt viser seg i praksis.

For marxister er Kampuchea bl.a. også et «økonomisk laboratorium» av stor teoretisk betydning. Saker blir prøvd i praksis som aldri er prøvd før. Ta f.eks. Maos linje for industrien og jordbruket: å ta jordbruket som grunnlaget og bruke industrien som ledende faktor, og utvikle industriproduksjonen gjennom først å utvikle jordbruksproduksjonen. Det samme gjøres i hovedsak i Kampuchea.

Men de økonomiske prosessene står fram mer «nakent» i Kampuchea ettersom utvekslinga av produkter skjer uten å bli «dekka over» av bruk av penger.

I Kina beskriver Mao forholdet mellom jordbruk/lettindustri og tungindustri sånn:

«I oppbygginga av landet vårt ligger vekta på tungindustrien. Produksjonen av produksjonsmidlene må prioriteres, det er avgjort. Men det følger aldeles ikke at produksjonen av levnetsmidler, særskilt korn, kan forsømmes. Uten nok mat og andre nødvendige dagligvarer ville det bli uråd å sørge for arbeiderne i første rekke, og hva slags mening ville det være å snakke om å utvikle tungindustri da? Derfor må forholdet mellom tungindustri på den ene sida og lettindustri og jordbruk på den andre bli skikkelig behandla.

Vi har ikke gjort prinsippfeil når vi har behandla dette forholdet. Vi har greid det bedre enn Sovjetunionen og flere østeuropeiske land. Den lange tida som gikk uten at Sovjetunionen greide å nå det høyeste nivået fra tida før Oktoberrevolusjonen i kornproduksjonen, de alvorlige problemene som sprang ut av det skrikende misforholdet mellom utviklinga av tungindustri og utviklinga av lettindustri i noen øst-europeiske land — slike problemer fins ikke i landet vårt. Den skeive vekta de la på tungindustri mens jordbruk og lettindustri blei forsømt, førte til varemangel på markedet og ustø valuta. Vi på vår side legger mer vekt på jordbruk og lettindustri. Vi har holdt øye med jordbruket og utvikla det hele tida, og har langt på veg sikra forsyninga av korn og råvarer som trengs for å utvikle industrien. Tilførselen av de nødvendi-

KAMPUCHEAS ØKONOMI

Mao Tsetungs artikkel «De ti viktigste forholda», er grunnleggende for å forstå sosialistisk økonomi.

ge dagligvarene våre er ganske god, og prisene og valutaen vår er stabil.

Det problemet vi står overfor nå er å fortsette å tilpasse forholdet skikkelig mellom investering i tungindustri på den ene sida og i jordbruk og lettindustri på den andre sida, for å få til ei sterkere utvikling av de siste. Betyr det at tungindustri ikke har første rang lenger? Nei. Det har den fortsatt, fortsatt gjør den krav på tyngden av investeringa vår. Men andelen til jordbruk og lettindustri må økes noe.»

(Mao Tsetung, Verker i utvalg, bind 5, Forlaget Oktober s. 296—297.)

I dagens Kampuchea viser disse forholda seg enklere, utilslørt av pen-

gesituasjonen: Forutsetninga for industriproduksjon er at det produseres mye jordbruksprodukter, sånn at lastebilene har råmaterialer å kjøre til fabrikkene og arbeidskraft kan tas ut av jordbruksproduksjonen og settes inn i industrien, og maskineri kan kjøpes på verdensmarkedet. De andre forholda kan også beskrives enkelt ved å direkte peke på åssen produktene sirkulerer på denne måten. Den skal være en fantasiløs og lite nysgjerrig marxist som ikke synes det er viktig å se åssen dette systemet faktisk fungerer i praksis.

Den virkelige debatten om samfunnssystemet i Kampuchea har blitt hemma i veksten også pga. nødvendigheten av å konsentrere oppmerksomhet om den ikke bare giftige, men også usedvanlig tåpelige hetskampanjen, som er prega av en nesten total mangel på riktig gjengivelse av Kampuchejas indre forhold. Nå er det heldigvis grunn til å håpe at det viktigste er overstått når det gjelder å tilbakevise denne hetsen. Kampuchea ser seg i stand til å åpne dørene mer og mer. Erfaring viser at den kampucheanse virkeligheten i seg sjøl er et sterkt og virkningsfullt overbevisende argument for utlendinger. Et annet slående argument er det stadig mer åpenbare økonomiske og politiske sammenbruddet for Vietnam, som gjør at også tidligere pro-vietnamesiske skribenter i Vesten (f.eks. den franske avisa Le Monde) får øynene opp. Sosialimperialismens innblanding i ag-

KAMPUCHEAS ØKONOMI

gresjonen mot Kampuchea er med på å skaffe Kampuchea flere innflytelserike venner blant statene i verden, bl.a. Japan og land i Sørøst-Asia. Alt dette vil etterhvert trolig ta vinden ut av segla på de mest erke-reaksjonære og stupide hetserne, og snu eller nøytralisere en del naive og dårlig informerte liberalere og «venstreorienterte» som har slukt den vietnamesisk-sovjetisk-amerikanske propagandaen rått.

Dermed blir det også forhåpentligvis mer grunnlag for å føre en virkelig konstruktiv debatt om de kampucheanske nyskapningene på grunnlag av positiv holdning til det kampucheanse folket og virkelige opplysninger om det som skjer der i stedet for reint vrøvl. Jeg trur at en sånn debatt kan bidra til å fremme vennskapet med Kampuchesas folk, regjering og parti i vesten.

Samtidig må vi ikke glemme at det som for oss er intellektuelle spørsmål som kan være objekt for interessante teoretiske spørsmål, i *Kampuchea* er spørsmål om seier eller nederlag for revolusjonen og velstand eller nød, frihet eller undertrykkelse for folket. Kampuchea er hardt pressa militært og fortsatt krigsherja, underutvikla og fattig på de fleste områder. Derfor må vi ikke tillate at debatten blir prega av noen ovenfra- og nedadholdning overfor folket og partiet i Kampuchea.

Kampuchesas kamp for å overleve og utvikle revolusjonen er blodig,

Kampuchea står overfor en konstant trusel om væpna aggresjon fra sosialimperialismen og Vietnam. Her ser vi en sovjetisk tanks erobret fra vietnamesiske styrker utafor det tidligere hovedkvarteret til Lon Nol som er gjort om til militærmuseum.

vanskelig, langvarig og hard. Vi bør diskutere den ut fra ærbødighet og respekt for det stolte kampucheanske folket som har gitt så store ofre for å befri seg og gå framover mot et menneskeverdig liv. Dette fortjener vår beundring og vårt aktive vennskap. Denne artikkelen er skrevet ut fra et brennende ønske om at det skal gå bra for folket i Kampuchea og at støtten til Kampuchea skal vokse raskt i Norge og resten av verden.

L.M.